

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 9/2017 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen saamelaisten oikeuksien parantamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Emma Karin /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 9/2017 vp:

Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä saamelaisten oikeuksia koskevan tutkimuksen suosituksen toteuttamiseksi?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Valtioneuvoston päätöksentekoa tukevaan vuoden 2016 selvitys- ja tutkimussuunnitelman (VN TEAS) teemalle 8.4 ”Mitä oppeja kansainväliset kokemukset antavat alkuperäiskansa-asioista?” valittiin avoimella menettelyllä selvitys- ja tutkimustoiminnan toimittajaksi Lapin yliopiston hanke ”Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus”. Hankkeen tavoitteena oli taustatiedon kerääminen kansainvälisistä instrumenteista, niiden maakohtaisesta soveltamisesta ja oikeuskäytännöstä ILO sopimus nro 169 ratifioinnin sekä muun saamelaisiin liittyvän lainsäädännön edistämiseksi sekä konkreettista oikeusvertailevaa tutkimusta muiden valtioiden tekemistä ratkaisuista alkuperäiskansojen oikeuksien osalta sekä tuottaa tästä oikeusvertaileva tutkimusraportti. Tutkimusraportti valmistui 25.1.2017 ja siinä annettiin suosituksia.

Tutkimusraportissa suositettiin mm., että saamelaisten perustuslaillinen ja kansainvälis-oikeudellinen asema edellyttää itsehallinnon kehittämistä ja toteuttamista lainsäädännössä asianmukaisella tavalla. Oikeusministeriö vastaa valtioneuvostotasolla saamelaisen kulttuuri-itsehallinnosta ja saamelaisasioiden yhteensovittamisesta. Saamelaisten kulttuuri-itsehallinto toteutetaan pääasiassa saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) säännösten pohjalta. Lailla on luotu saamelaisille perustuslain turvaama hallinnollis-poliittinen asema, jonka avulla saamelaisilla on aiempaa paremmat vaikutusmahdollisuudet päätettäessä saamen kieltä ja kulttuuria sekä saamelaisten asemaa alkuperäiskansana koskevista asioista. Lailla turvataan saamelaisille oikeudet hallita mahdollisimman laajasti omaa taloudellista, sosiaalista ja kulttuurikehitystään sekä osallistua sen suunnitteluun alueellisella ja kansallisella tasolla. Lain 2 §:n mukaan valtion talousarviossa on varattava määräraha laissa tarkoitettuihin tehtäviin.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 9/2017 vp

Tutkimusraportissa suositettiin myös valtion ja saamelaisen kansan välisen yhteistyön ja neuvottelukulttuurin parantamista. Hallituksen tavoitteena on lisätä luottamusta hallituksen ja saamelaiskäräjien välillä. Saamelaiskäräjistä annetun lain 9 §:n mukaan viranomaisilla on neuvotteluvelvollisuus saamelaiskäräjien kanssa kaikista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat välittömästi ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana ja jotka koskevat saamelaisten kotiseutualueella pykälässä lueteltuja tilanteita. Neuvotteluvelvoitteen täyttämiseksi asianomaisen viranomaisen on varattava saamelaiskäräjille tilaisuus tulla kuulluksi ja neuvotella asiasta. Tilaisuuden käyttämättä jättäminen ei estä viranomaista jatkamasta asian käsittelyä. Viranomaisilla on siten jo nyt lakiin perustuva velvollisuus neuvotella saamelaiskäräjien kanssa heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavista toimenpiteistä. Oikeusministeriö on parhaillaan kokoamassa ministeriöiden käyttöön hyviä käytäntöjä neuvotteluvelvollisuuden soveltamisesta. Lisäksi oikeusministeriö käy eri asioiden tiimoilta jatkuvaa dialogia saamelaiskäräjien kanssa ja mm. järjestää vuosittain neuvottelupäivät ajankohtaisista saamelaisista koskettavista asioista saamelaiskäräjien ja saamelaisasioista vastaavien valtioneuvoston virkamiesten kanssa. Tilaisuuden tarkoituksena on kehittää valtioneuvoston ja saamelaiskäräjien välistä yhteistyötä.

Oikeusministeriö järjestää keväällä 2017 koulutuksen ” Perus- ja ihmisoikeudet valtioneuvostossa”, jossa saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana on kurssin yksi osa-alue. Kurssin aikana perehdytään eri teemojen kautta perustuslain takaamiin perusoikeuksiin, Suomen ratifioimiin ihmisoikeussopimuksiin sekä EU:n perusoikeuskirjaan ja käsitellään monipuolisesti sekä kansalais- ja poliittisia oikeuksia että taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia.

Yksi tutkimusraportin suosituksista koski saamelaismääritelmän korjaamista. Norjan, Ruotsin ja Suomen välillä neuvoteltu pohjoismainen saamelaissopimus sisältää yhteis-pohjoismaisen säännöksen saamelaiskäräjien vaaleissa äänioikeutetusta henkilöstä. Yhteinen äänioikeussäännös vastaa Norjan voimassa olevaa lainsäädäntöä. Suomen osalta äänioikeus täsmennetään kansallisessa lainsäädännössä seuraaviin, syksyllä 2019 pidettäviin saamelaiskäräjävaaleihin mennessä. Hallituksen esitys saamelaiskäräjistä annetun lain uudistamiseksi on tarkoitus tuoda eduskunnan käsiteltäväksi vuoden 2017 aikana.

Tutkimusraportissa todettiin mm. että valtion olisi syytä edistää Saamelaiskäräjien ehdottamaa totuus- ja sovintokomission perustamista. Saamelaiskäräjistä annetun lain 5 §:n mukaan saamelaiskäräjät voi tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja. Saamelaiskäräjät on 15.4.2016 hyväksytyssä toimintaohjelmassaan kirjannut yksityiskohtaiseksi tavoitteeksi saamelaisten oikeusaseman ja itsemääräämisoikeuden kehittämisen ja tämän tavoitteen toteuttamiseksi totuuskomitean perustamisen (toimin-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 9/2017 vp

taohjelman kohta 3.3.1). Tähän mennessä oikeusministeriö ei kuitenkaan ole vastaanottanut yksilöityä, tätä koskevaa ehdotusta.

Tutkimusraportissa suositettiin myös kansainvälisten saamelaisten oikeuksia koskevien sopimusten ratifioimista. Norjan, Ruotsin ja Suomen välillä neuvotellun pohjoismaisen saamelaissopimuksen neuvotteluvaltuuskuntien puheenjohtajat ovat 13.1.2017 parafoineet eli neuvotteluvaiheen päätteeksi alustavasti vahvistaneet sopimustekstin. Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa saamelaisten oikeudet siten, että saamelaiset voivat säilyttää, harjoittaa ja kehittää kulttuuriaan, kieliään ja yhteiskuntaelämäänsä niin, että valtionrajat häiritsevät tätä mahdollisimman vähän. Sopimuksen mukaan sopimusvaltion allekirjoitusta tulee edeltää Saamelaiskäräjien hyväksyntä. Vasta kun saamelaiskäräjät ovat sopimuksen hyväksyneet, Suomen, Ruotsin ja Norjan hallitukset voivat jatkaa työtään allekirjoittaakseen ja ratifioidakseen sopimuksen. Hallituksen esitys ILO 169-sopimuksen (*itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskeva Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimus nro 169*) hyväksymiseksi ja Metsähallituslain muuttamiseksi annettiin eduskunnalle marraskuussa 2014 (HE 264/2014 vp). Ratifiointiesitys jätettiin eduskunnassa pöydälle, eikä esitystä ehditty käsitellä ennen eduskuntavaaleja. Koska kyseessä on kansainvälisen sopimuksen hyväksymistä koskeva esitys, se on edelleen vireillä eduskunnassa. Hallitus on pyytänyt eduskunnalta lisää aikaa esityksen käsittelylle vuoden 2017 loppuun saakka. Tutkimusraportti valmistui 25.1.2017, ja kysymykseen ILO 169 -sopimuksen ratifioinnista on tarkoitus palata mahdollisimman pian.

Helsingissä 22.2.2017

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström